

راهنمای خرید کتاب برای کودکان و
روش‌های علاقه‌مند کردنشان به کتاب‌خوانی

کتاب‌های خوب برای بچه‌های خوب

ایهام یوسفی - معمولاً بیشتر پدر و مادرها وقتی کودکشان در حال مطالعه می‌بینند، حتی اگر خودش اهل کتاب و مطالعه نباشند، خوشحال می‌شوند و به او و کتاب خواندنش افتخار می‌کنند. خیلی از ما خوشحال‌تر می‌شویم اگر بچه‌مان به جای علاقه شدید به تماشای تلویزیون و تبلت، به مطالعه کتاب‌های مناسب سن و سالش علاقه نشان دهد و کتاب‌خوان شود. اما بیشتر نام نمی‌دانیم چطور و با چه روش‌هایی، باید بچه‌ها را به دنیای کتاب و کتاب‌خوانی علاقه‌مند کنیم و چه کتابی با چه مشخصاتی برای این کار بخیریم؟ بیروژ، چهار آفرما، سالروز فوت «جبار باغچه‌بان» اولین ناشر کتاب کودک در ایران بود. به همین بهانه، علاوه بر مرور کوتاهی بر زندگی و فعالیت‌های فرهنگی مرحوم باغچه‌بان، سراغ دغدغه بیشتر پدر و مادرها رفتیم: کتاب مناسب کودک من، چه مشخصاتی دارد و چطور می‌توانم از کتاب‌خوان بار بیارم؟

۳ باغچه‌بان، اولین ناشر کتاب کودک در ایران بود. حوالی سال ۱۳۰۷، خودش با همه سختی‌ها و دشواری‌های چاپ، کتاب می‌نوشت، نقاشی‌هایش را می‌کشید و می‌کرد. کتاب «بابا برقی» او شورای جهانی کتاب به عنوان بهترین کتاب کودک انتخاب کرد. اولین نمایش‌نامه کودک را در کلاس قصه‌های میانه دوران کودکی‌اش، خودش نوشت و به دانش‌آموزان و برای بچه‌ها اجرا کرد. هم در زمانی که مردم به شدت با این نواوری‌ها مخالف بودند و تأثیر آن را در تعلیم و تربیت بچه‌ها شان در کم نمی‌کردند. روشش شاد. منابع: سیاحت بنیاد پژوهش‌های ناشناختنی ایران

کتابک زندگی نامه و خدمت‌های علمی و فرهنگی مرحوم جبار باغچه‌بان، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

کوچک‌شکث‌نام کرده بودند، اولین مدرسه ناشنایان را در همان تبریز تأسیس کرد. وقتی وزیر فرهنگ وقت، کار او به شرحه گرفت و مانع تراشی کرد، گفت: «بخیشم من کار خلاف می‌کنم و خلاف قانونی نمی‌کنم که به اجازه شما نیاز داشته باشم. من فردا تابلو را سر در دبستان خواهم زد و شما اگر مخالفید، دستور بدهید آن را پایین بیاورند.» باغچه‌بان اطفال، مدرسه‌اش را تأسیس کرد و بر سر آن نوشت: «در باغچه اطفال، کلاسی برای تعلیم و توشش و خواندن و حرف زدن به بچه‌های کرول‌ها گشایش یافت و هر طفل کرول‌ای می‌تواند به طور مجانی در این کلاس تحصیل کند.» و روش شفاهی تعلیم بنابر روش استاد همن ناشنایان، الفبای گیو و ده‌هاتیک دیگر خودش را در همین مدرسه به کار برد.

سه برش کوتاه از زندگی «جبار باغچه بان»، پدر نشر کتاب‌های کودکان ایران

باغبان قصه‌های کودکانه

«میزرا جبار عسگرزاده» معروف به «جبار باغچه‌بان»، متولد ۱۹ اردیبهشت ۱۲۶۴ است. یک تک‌دمه فرهنگی و نیناب‌گذار نخستین کودک‌گستران و نخستین مدرسه فرهنگی ایران در تبریز که در ۱۳۴۵ شمسی از دنیا رفت.

وقتی اولین مهد کودک ایران را در سال ۱۳۰۳ تأسیس کرد و اسمش را گذاشت «باغچه اطفال»، دوستش به شوخی به او گفت: تو باغچه‌داری می‌کنی و باغچه‌بان شدی! اول خندید اما بعد نام خود را گذاشت که «عسگرزاده» به

باغچهبان» تغییر داد و معروف شد به «جگر» مدرسه‌ای را باغچهبان این فضای رایج آن دور محدود به پسرها نکرد. و حتی در همان سال‌ها تلاش بسیاری کرد تا با تأسیس انجمنی به نام «مکتب نسوان»، برای تعلیم و تربیت دخترها کار راهی بکند. اولین کودکان به‌خاطر درختگی‌اش داشت. بعد از تأسیس اوّلین دوکستان، به‌خیال کرد لول‌های که در عهد کودک

روش‌های کاربردی انتخاب کتاب مناسب برای کودک مان

بی‌باورد. پس قبل از انتخاب و خرید کتاب برای بچه‌ها، خوب به شرایط زندگی و روحی و جسمی بچه، به ضعف و توانایی‌هاش، به علائق و استعدادهایش کرد و کیدنی و سعی کنید کتابی متناسب با این‌ها انتخاب کنید. به طور مثال کتاب‌های مثل «چگونه از شر گرگ خلاص شویم» نشر شერთاش، «وای یاختم، آخ جون برم»، نشر امیر کبیر و «مجموعه دورای جست و جویگر» نشر شیک دبیران، انتخاب‌های خوبی برای یاد دادن مهارت حل مسئله به بچه‌هاست.

❖ شش تا هشت سالگی
 کودک شما در این سن، از قصه بیشتر از شعر استقبال می کند. مجموعه قصه های خوب برای بچه های خوب، به قلم مریم رحمانی «مهدی آفرینز» که همراه کودک کی خود ما بود، هنوز هم برای این گروه جذاب است. در کنار این می توانید با نوبتوسازی هایی از داستان های شاهنامه برای فرزندان تهیه کنید که به تصویرگری کودکان نهاده شده اند. «نام سرد شد، کوئی کوئی»، نوشته فرهاد حسن زاده، انتشارات دانور، پرورش فکر، کودکان هم به دلیل خلق یک شخصیت جذاب، از بهترین ها است.

■ **بر اساس گروه سنی**

■ **سفر تا چهار سال**

کتابهای چهارپایه و پلاستیکی با عکسهای رنگی، «ماجرای کیتی»، «قصه‌های می‌می» و کتابهای کوتاه و شعرگونه‌ای از این دست، می‌تواند مناسب فرزند شما باشد. کودک شما از سه سالگی می‌تواند روایت داستانی را درک کند؛ و کتاب قصه کوتاه و در قصه دختری نه دریا، تصاویر جذاب و قصه‌های زیبایی دارد که مناسب این گروه سنی است.

■ **چهار تا شش سالگی**

فرزند شما آرام‌آرام جذب قصه‌های طولانی‌تری می‌شود. «قصه‌های من و بابا»، مجموعه قصه‌های کوتاه و بازمه‌ای به قلم نویسنده آلمانی «اریش ارز» است که در کنار تصویرگری جذاب می‌تواند کتابان را برای دقایقی بخنداند و سرگرم کند. «نقطه»، نوشته «پیتر اچ. رنولدز»، که توسط نشر پرنده آبی به بازار آمده است و «ویدی» نوشته «دنیز نر لیسون» از انتشارات زعفران، از کتابهای خوب برای این گروه سنی‌اند.

■ **براساس مهارت‌های مورد نیاز کودک**

یکی از روش‌های انتخاب کتاب برای کودک، این است که ویژگی‌های کودک را با نیازمندی‌های کتاب مهارت‌های آن است که می‌تواند به بهبود آن کمک کند. به طور مثال یکی از راه‌های رشد فکری کودک، روبه‌رو شدن با مشکل، با نکردن مسئله و فرار نکردن از مسائل است. این که کودک به این توانایی برسد که برای یک مشکل، چند راه حل پیدا کند و قدرت انتخاب بهترین راه حل را به دست

■ **براساس خالق اثر یا ناشر معتبر**

برخی نویسندگان، شاعران و ناشران کتاب، توجه شان به ظرافت سال‌های کوتاه و بلند فعالیت است. برای کودکان تولید می‌کنند، ثابت شده و کیفیت محتوایی که برای کودکان تولید می‌کنند، ثابت شده است. اما های مثل (مصطفی رحماندوست)، ناصر کشاورز و افسانه شیعیان نژاد، در کنار نشرانی مثل «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان»، «هویا»، «هد هد»، «فندق»، «چکه» و «آرتان» هستند که همیشه به تولید کتاب برای ایرانیان متوجه شده و برنشان پند می‌دهند.

اتر متوجه ساز برای بردن پند نیست.

اگر بچه‌ها کتاب خوان نیستند، تقصیر ما هم هست

و والدین، پشت جلد کتاب‌ها چاپ می‌شود و البته بسیاری از ناشران کودک و نوجوان هم از آن تبعیت می‌کنند و تا حد زیادی راه‌شکاست. گروه سنی «الف»، یعنی بچه‌های سال‌های پیش از دبستان. گروه سنی «ب»، سال‌های اول و دوم و سوم دبستان. گروه سنی «ج»، به معنی سال‌های آخر دبستان، کلاس چهارم و پنجم و ششم است و ۱۵۰ و ۱۵۵، به همین ترتیب، دوره راهنمایی و دبیرستان را شامل می‌شود.

عواملی است که چپه‌ها را از فضای کتاب دور می‌کند؛ چپه امروز صورت نیست که کتاب بخواند، اما می‌توانیم تصویر کتابها گردن فناوری و فضای مجازی ببازانیم. اگر چه این کتابها گران نیستند، تقصیر ما هم هست. مسئله همین است که در کشور ما، کتاب فروشی و کتابخانه‌های ویژه یادک اصلاً وجود ندارد. در همه محلات و مناطق شهر باید کتاب فروشی و کتابخانه‌ای مخصوص کودک باشد که نیست، بنابراین هر کتاب نمی‌بیند. وقتی کودک کتاب را نمی‌بیند و لمس نمی‌کند، چطور می‌شود توقع داشت که با کتاب رابطه خوبی داشته باشد و آدم خیلی می‌پوشد؟ علاوه بر این‌ها کتابخانه‌های مدارس هم خیلی مهم هستند؛ این کتابخانه‌ها خیلی ضعیف، اندک و روز و متغوع نیستند و اوضاع کتاب در آن‌ها اصلاً خوب نیست؛ کتاب با قدیمی، کهنه و کثیف هستند و ظاهر خوبی ندارند. اگر تلاش کنیم این موانع را برداریم، می‌توان امیدوار بود که دوستی‌ها به کتاب، برقرار و پایدار باشد.

و ... در درجه اول خیلی مهم است. محتوای کتاب باید به اصول و مبادی فرهنگی و مینیمی ما تناسب داشته باشد و از فرهنگ ما قوی تر نباشد. در عین حال باید به رعایت اصول کلی نوشتار و تصویر گرایی توجه کرد. البته اگر کتابی که انتخاب می کنیم، متعلق به یک انتشارات خوب و معتبر باشد، این اصول حتماً در آن رعایت شده است.

تعیین رده سنی روی کتابها، مخصوصاً برای گروه‌های سنی کمتر که کودکان امکان انتخاب ندارند، می تواند ملاک مناسبی برای والدین باشد؟

بله، به رده بندی سنی انتشارات کتابها، می توان اعتماد کرد؛ قابل استناد است. تقسیم بندی هایی که همه آن را با گروه های سنی «الف»، «ب»، «ج»، «د» و «ه» می شناسیم، سال ها پیش از سوی کارشناسان برجسته کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تدوین شده است. این تقسیم بندی ها سالیست به عنوان تئوری مرجع انتخاب مناسب کتاب، در اختیار مربیان

ماده کاشیان - برای این که بدانیم اوضاع کتاب‌هایی که در کشورمان برای کودکان، تالیف و نوشته و ترجمه می‌شوند، چگونه است و چطور می‌توانیم دست این یار مهربان را در دست بچه‌ها بگذاریم، یک کتاب خوب برای کودکان تهیه کنیم، با خانم «هانیه سلامی» مربی کانون پرورش فکری کودکان، که راه‌رو آشنی و آشنایی بچه‌ها با کتاب و خوانی را خوب بداند، گپ زدیم. تجربیات خانم سلامی در این حوزه، خواندنی است.

بنظر شما هم اکنون، کتاب‌های کودک موجود در کشورمان، چقدر پاسخ‌گو نیازهای روانی نسل جدید است؟

بنا به تجربه من، چیزی حدود ۱۰ درصد کتاب‌هایی که این روزها منتشر می‌شوند، می‌توانند همسو با نیازهای کودک امروز باشند، اما به خصوص درباره کتاب‌هایی که داخل ایران تالیف می‌شوند، جای خیلی چیزهای بیشتر به کتاب احساس می‌شود آن هم قرات و نزدیکی نوشتن به شاعری که در حوزه کودک کار می‌کند یا کودک امروز است. این که نویسنده، یا به‌قدری در ارتباط باشد، چه‌اش و شناسد، ببیند و حرف‌هایشان را بشنود متشکل از همه‌اش است. نویسنده کتاب کودک باید با یک تیم، مثلاً از کسانی که با روان‌شناسی کودک آشنا هستند و جامعه‌شناسی کودک را می‌دانند مشورت کند. متأسفانه حاسمیت که باید روی ادب و انتشار هر کتاب برای بچه‌های امروز وجود داشته باشد، نیست.

والدین باید چه معیار و ملاک‌هایی برای خرید کتاب مناسب برای بچه‌ها داشته باشند؟

انتخاب انتشارات معتبر کتاب کودک مثل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، به نشر، نظر، شایوین، امیرکبیر

را می شناسد و آن ها را در متن، تشخیص می دهد. مدام از شما می خواهد کتاب مورد علاقه اش را برایش بخواند: ده بار، بیست بار...! چه دارید کلافه شوید اما حقیقت این است که چه که از تکرار، لذت می برند. در این سن، چه عاشق داستان های عجیب و خنده دار است و دوست دارد در صدا و شیوه روایت بازی کند، چه بدمن و دوست لودگی رفتار می کند، چه شخصیت ها را احساس کند، کتاب اکنون با ملایق او آشنا شده است؛ اگر او عاشق خودروست، داستانی را برایش بخوانید که خودروها شخصیت های اصلی را تشکیل می دهند و اگر با حیوانات خوب ارتباط برقرار می کند، اسرگزونه های پر بوی که داستانی را در جنگل و باغوش روایت می کند.

صفر تا دوازده سالگی

کودک شما در سن کمتر از یک سال به تصویر بیشتر از کلمات واقعه دارد. تصاویر رنگی از حیوانات و آدم‌ها می‌تواند چند دقیقه بعد از آن خیره کند. کتاب هم برای او یک وسیله بازی است و نه مطالعه. پس بگذرید با کتاب هایش رو برو و با آن‌ها بازی کنید. برای این کار، کتاب‌های پارچه‌ای طراحی شده است. کودک بالای یک سال اما میل و رغبت به کلمات و اشعار می‌شود. شما باید ذائقه او را کشف کنید؛ به چه چیزی علاقه دارد؟ کتاب‌هایی با عکس حیوانات و اشعار کوتاه معمولاً برای میل بیشتر بچه‌های این سن و سال است.

شش تا هشت سالگی

حالا کودک تا با اسواد شده و می‌تواند بسیار آهسته و با مکث‌های طولانی، خودش کتاب بخواند. او را هول نکنید و اجازه دهید با همه اشتباهاتش، باز هم خودش متن کتاب را بخواند. احتمالا سولات فراوانی خواهد پرسید و وظیفه شما همین است که تا حد امکان به سوالات بی شمار او درباره قصه و شخصیت‌ها و حواشی داستان، پاسخ دهید. وجود کتاب‌های متنوع در کتابخانه فرزندان، این امکان را برای او می‌دهد که هر روز برحسب حال و هوایش، کتابی را برای خواندن انتخاب کند.

دو تا چهار سالگی

در این سن، او دیگر کتاب را به خوبی می‌شناسد اما هنوز به درستی نمی‌داند کتاب برای او چه قصه‌هایی دارد. وقت آن است که او را به دنیای هزون کتاب‌ها بربرد و با فضای جالب و رنگی و هیجان‌انگیز داستان‌ها آشنا کنید. این وسط، تصویرگری را جدی بگیرید. تصاویر کتاب باید زیبا، رنگارنگ، جذاب و غیرترسناک باشد. او حالا علاوه بر سر در آوردن از قصه کتاب، مایل است کتاب‌هایش را خط‌خطی کند. برایش دفترچه تهیه کنید تا در آن نقاشی و خط بکشد. چیه‌ها در این سن عاشق شنیدن شعر و داستان‌های آهنگین هستند. پس می‌توانید به همراه کتاب خواندن، تئاتر و نمایش عروسکی اجرا کنید.

هشت تاده سالگی

در این سن، خلاقیت بچه‌ها را درگیر داستان کنید. گاهی قبل از خواندن صفحه بعدی، تصویر صفحه را به کودک نشان بدهید و از او بخواهید باتوجه به تصویر، ادامه داستان را حدس بزند. یا مثلاً کلمات آخر هر سطر یا پاراگراف را بخوانید و از فرزندتان بخواهید جمله را تمام کند. بچه‌ها را در جریان قصه‌خوانی با خودتان همراه کنید. مثلاً درباره بعضی از مفاهیم یا رفتارها از او سوال کنید، البته نه به‌صورتی که بین اجزای قصه فاصله بیفتد و شیرازه قصه را هم پاشند.

چهار تا شن
سالگی
حالا او بیشتر از
هر زمانی دوست
دارد روی صفحات
و تصاویر کتاب مکث کند.
عکس‌ها را با دقت نگاه
کند و رابطه توضیحات شما
را با تصاویر دریا بداند.
احتمالا
بعضی حروف الفبا و کلمات

تاریخ صدات